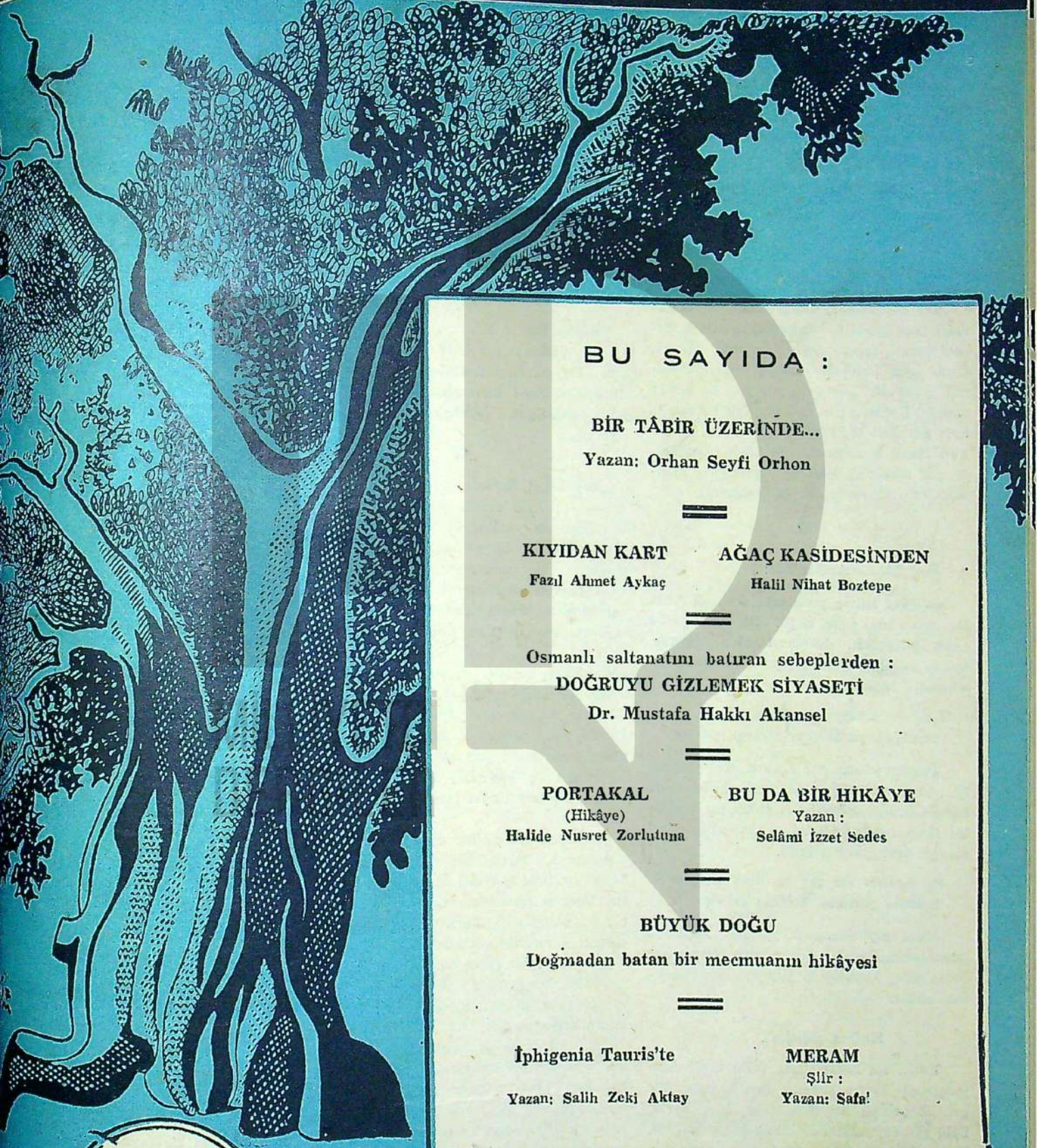

CINARALT

BU SAYIDA :

BİR TÂBİR ÜZERİNDE...

Yazan: Orhan Seyfi Orhon

KIYIDAN KART

Fazıl Ahmet Aykaç

AĞAÇ KASİDESİNDEN

Halil Nihat Boztepe

Osmanlı saltanatını batıran sebeplerden :

DOĞRUYU GİZLEMEK SİYASETİ

Dr. Mustafa Hakkı Akansel

PORTAKAL

(Hikâye)

Halide Nusret Zorlutuna

BU DA BİR HİKÂYE

Yazan :

Selâmi İzzet Sedes

BÜYÜK DOĞU

Doğmadan batan bir mecmuanın hikâyesi

İphigenia Tauris'te

Yazan: Salih Zeki Aktay

MERAM

Şiir :

Yazan: Safa!

Sayı : 100

Kuruş : 15

HAFTALIK

FİKRİ VE SANAT

YENİ ÇIKTI

Maskeler Aşağı

“EN .BÜYÜK TEHLİKE,, nin İçyüzü

Yazan: O. S. O.

FIATI 30 KURUŞ

Yaylâ türküsü

Şairi :

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Fiati: 50 kuruş

H. E. ERKİLET
Müt. General

Şark cephesinde Gördüklerim

Almanya tarafından Şark cephesine davet edilenlerin arasında bulunan çok kıymetli askerî muharrirlerimizden emekli general

H. E. Erkilet müşahedelerini bir kitap halinde neşretti,

Naşiri : Hilmi Kitabevi

Fiati : 225 kuruş

30 Ağustos

Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:

Orhan Seyfi Orhon

YENİ ÇIKTI

Orhan Seyfi Orhon

Kulaktan Kulağa

«ÇINARALTI» yayınının 7 nci kitabı:

Tarihten Fıkralar

Toplayan: Salâhaddin GÜNGÖR

Tarihteki bütün meşhur simaların, hükümdarların, sadrazamların, vezirlerin, şairlerin, zarif ve nüktedan adamların bazı vak'alar üzerine söyledikleri nükteleri, fıkraları, şiirleri, sahih ve mevsul olarak bir araya toplayan bu çok kıymetli eser

Yakında Çıkıyor!

Konuşmalar

Bay Sezai:

— (Göz yaşı) isimli manzumenizin ilk kıtası şöyle başlıyor:

GÖZ YAŞI

Hasretle jnilder bir ince gönül,
Sevgiyle çırpınır, döker göz yaşı.
Nağmelerle coşar, ağlar o gönül,
İçin için damlar, döker göz yaşı.

Bir defa, (ince) sıfatı gönüle hiç uygun değil. İnce gönüllü, kaba gönüllü olmaz. Bunun yerine duygu deseniz, olurdu. Sonra, şiirde aynı kelimeler kafiye sayılmaz. Gönül, gönül ile, göz yaşı, göz yaşı ile kafiye olamaz. Bunlar şiirin en basit, fakat lüzumlu, bata edilmemesi gereken taraflarıdır. (Mehmet) isimli manzumeniz de böyle. Her halde şiir tekniğini öğrenmeli, yazdığınız manzumelerin üzerinde çok çalışmalısınız.

Bay Ahmet Arslan Ata:

— (Bir bahar perisine) isimli şiirinizin bir defa ismi güzel değil. Bu bahar perisi artık ihtiyarladı. Kakavan oldu. Şiirde, kilişe kullanmak kötü şeydir. Manzumenizi okumağa başlıyoruz:

İzin ver sevdiğim varıp dereyim
Tombbul yanakların güllene gelmiş.

Tombul yanak mı? Amma da yaptınız ha... Tombul kelimesi de, yanak kelimesi de hemen hemen müstehcene yakın bir maddilik ifade ediyor. Sonra tombulluğun güzel olduğu devir çoktan geçti.

Şu nazdan vaz geç te biraz sorayım
Seftalin yarılmış, ballana gelmiş

Neler söylüyorsunuz, kuzum? Bugünkü bayanlardan birisine böyle hitap etseniz her halde size, kompliman yapıyor diye teşekkür etmez.

Kırlara gidelim...

Yoo... Bu kadarı fazla... Bu türlü duyguları şiir haline koymak lüzumsuzdur. Bir gençlik çağının baş dönmesiyle ince, derin, ilâhî şiir duygusunu birbirine karıştırmayın. Birincisi insanın uzviyetinin doğurduğu bir hisstir. İkincisi ruha ait bir teessüddür. Ancak, bu ikinci kısım şiir mevzuları dahiline girer. Şiirde incelik, hislilik, derinlik, zarafet, nezahet aranır. Eski, Dünyu Umumiye

Nazırı Âli bey merhum, Lehcetül Hakayik isimli çok zarif eserinde şiiri tarif ederken şöyle diyor

— Şiir, darası alınmış sözdür.

Şiir, yazmak istediğimiz zaman, sözün bu defa kısmını çıkarmalı. Berrak, temiz, mu-saffa bir hale getirmeli.

Manzumenizde bir şair tarafınız olduğu görülüyor. Yalnız bunu bir sanatkar itinası ile kullanmalısınız.

Bayan Pakize Yılmaz:

— Mektubunuz beni çok mütehasis etti. Duygularınızın dürüstlüğü, temizliği Türk gençliğine inancımızı bir kat daha kuvvetlendiriyor. İstedığınız resmi gönderiyorum.

Bay İsmet Baysam:

— «Şiirimin arzula yazılması lâzımken ben hece ile yazdım ve kendi düşünceme göre bunda hiç bir mahzur görmedim» diyorsunuz. Bir manzumenin mutlaka aruzla veya heceyle yazılması lâzım değildir. Şu var ki gazel, kaside gibi divan edebiyatına mahsus nazım şekilleri aruzla, koşma, mani, destan gibi halk edebiyatına mahsus nazım şekilleri de hece ile yazılır. Fakat bunda da bir mecburiyet yoktur. Hece ile gazel şeklinde manzumeler yazıldığını görüyoruz. Mesele, vezni ustaca kullanmak, lisana hâkim olmak, güzel yazmaktır. Her iki nazım ölçüsünün de kendisine mahsus kaideleri vardır. Bunlara riayet etmek icabeder. Mesela:

Çektim de sineme her elimi üzüntüsüz
diyorsunuz. Bunda bir durak hatası var. 14 lük vezinlerde 7 den sonra durmak şarttır. Durulamazsa buna vezin hatası denir. Siz bu mısraı şu şekle sokabilir, bu mahzurdan da kurtulurdunuz:

Çektim de her elemi sineme üzüntüsüz
Şimdi bunda hata yoktur. Ama, bu mısra güzel mi, âhenkli mi, değil mi? O, bütün başka mesele.

Bir manzume yazmak için, heceleri vezin ölçüsüne göre sayarak yazmak olmaz. Bu ölçü, bizim mizacımıza girmiş olmalıdır. Vezni hiç düşünmeden yazarız ve asla hata etmeyiz. Aruz da böyledir. Hele onda heceleri vezin kalıbına uydurmağa çalışarak yazmak hiç olmaz. Uzun mümareseler yaparak vezne alışmak lâzım. (Hayal perdesi) isimli şiirinizde bazı güzel mısralar var: Dünyu yakınlaşırken ümit, bugün geriye döndü

Fena değil. Fakat şiirin bütününde c ha olgunlaşmak, işlenmek ihtiyacı görüyor. Eğer şiir yazmayı seviyorsanız mümareselerden üşenmemelisiniz. Üşeniyor sanız, okumayı tercih etmelisiniz.

Bay Cahit Öney:

— (Gençliğin şarkısı) isimli şiirinizde bir vatanseverlik coşkunluğu var. Lisan oldukça selis. Vezni epey muvaffakiyetle kullanıyorsunuz. Ufak tefek noksanları biraz itina ile düzeltmek kabildir. Manzumenizi yazıyorum:

GENÇLİĞİN ŞARKISI

Aştan da mukaddes bir ateş var içimizde
Ey genç!.. Yürü her an Ata'nın açığı izde.
Her maniyi aş ülkün için dağda, denizde,
Ey genç!.. Yürü her an Ata'nın açığı izde.

Aç bağrını yansın, süzülen terleri saç da;
Kartallar alevden yuva kursun her ağaçda.
Ardında bütün milletin; al sancağı aç da,
Ey genç!.. Yürü her an Atanın açığı izde.

Yurdun bir ağaçtır dalı sen, yaprağı sen
Sinende doğan gün bütün akşamları yen
Şan uğruna Mehmetten akan kanlar öden
Ey genç!.. Yürü her an Ata'nın açığı izde.

Türküz!.. Bize bir sevgili var ismi zâfer
Cananını düşmanlara terketmeyen erdir.
Türküz!.. Bize durmak bin ölümden de
beterdir,
Ey genç!.. Yürü her an Ata'nın açığı izde.

Cahit ÖNEY

Bu şiirde Namık Kemalden ilham aldığımız seziliyor. Yalnız, dikkat ediniz, ilâhî olduğunuz diyorum, Namık Kemal'i taklit ediyorsunuz, tekrar ediyorsunuz, demiyor. Şiir yazmakta bu kadar muvaffak olduktan sonra ufak tefek pürüzleri bertaraf etmiş kolaydır.

Birinci mısradaki aşk kelimesi tanı o namıyor. (Aş) diye okunuyor. Uzatsar bunu iki hece şaysanız da olmaz. Bugün şivemize aykırı kalır. Türkçede bunun bazı kelimeler var ki metinlerini muhafaza ediyorlar. Çaresi, son harf bir sâitle i leştirme. Aşka, aşkı, aşkın, demeli, aşktan dememeli. Eskiler doğrudan doğruya bu uzun, bir kısa hece olarak kullanırlardı:

Aşk bir sultanı âzam, sineler kâşanesi.

Üçüncü mısradaki (Her maniyi) (Her manii) yapmak lâzım. Çünkü bu kelimenin âşında bir (ayın) vardır. Bu şekilde yazılınca halk edebiyatının bir nazım şekli olan (manî) anlaşılıyor. Hepsisi de güzel. İkinci kıta bence şiirin en güzel yeri. Muvaffak oluyorsunuz, tebrik ederim. (Nandan uzakta) bunun kadar güzel değil!

ÇINAR ALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 100

İdare Evi :

Telefon : 22129

İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi, No. 47

Fiatı: 15 Krs.

21 Ağustos 1943
Cumartesi

TÜRKÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Çilt : 4

Bir tâbir üzerinde...

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Mümtaz kaleminin en yeni bir üslûpkârlığı ile bize sunduğu fikirleri daima istifade ile, lezzetle okuduğum hakiki mütefekkir, değerli siyasi, eski ve kudretli bir devlet adamı sayın Şükrü Kayanın Cumhuriyet gazetesinin 18 ağustos tarihli nüshasındaki kıymetli makalesini okurken bir cümlede birdenbire irkildim. Bu irkilis, bana bir fikir hatasından ziyade bir kalem sürçmesinden geliyor. Yani daha çok bir duygu meselesi. İçimde, yabancıların sık sık dokunduğu bir yarannın tekrar acıdığını ve kanadığını hissettim. Bu cümle şudur :

«Geçen harbde Almanyadan, Türkiyeden, Avusturyadan dokuz milletin kurtarılması emperyalizm hayli zayıfladı.» Benim hatırımda kaldığına göre geçen umumî harbde Türkiyeden ayrılan Araplardır. Bunlar da zannedirim ki kurtarılmış değildir. Böyle olmadığını henüz tam mânasile istiklallerine sahip olamamaları gösteriyor. Acaba, bugün bir reyî âme müracaat edile bu «kurtarılmış» olanlar seve seve tekrar bize iltihak etmeğe koşmazlar mı? Osmanlı devletini, imparatorluk addetmek doğru olmasa gerek, o daha ziyade bir milletler mütehedisiydi. Bunlar, Türk milleti veya Türk devleti hesabına idare edilmeyordu. Türk olmayanların bu canlada Türklerden daha fazla imtiyaza sahip olmaları bunu gösteriyor. Devlet bütçesinden şerafet maaşı olan hiç bir Türk beyi tanımıyorum. Fakat Araplardan vardı. Hattâ, yarı Bedevi Arap şeyhleri bile nişanlar, rütbeler, maaşlar alırlardı. Harbde, cepheleri tutmak için bazı kumandanların az çok şiddetli icraatını bir imtisal sayamayız. Bir taraftan Suriyeyi imara çalışırken, öbür taraftan yapılan bu hareketler sadece askeri tedbirler olmak icap eder. Şu halde kurtarılmak tâbirini burada, yerinde kullanılmış sayamayız. Eğer, bir kurtarılan varsa, o yalnız bizim. Üstelik bunca yıldır kanımızla, canımızla suladığımız toprakları da vererek... Belli ki, hepimizde olduğu gibi, bu bir kalem sürçmesidir.

Bir tâbir üzerinde bu kadar duruşuma gelince : Yabancı kaynakların aleyhimizdeki iftiraları o kadar çoktur ki bunlar, yavaş yavaş, hissetmeden kaleminizle siniyor ve kendimize dair hükümler verirken farketmeden bunları benimsemeye başlıyoruz. Neredeyse «Zalim bir milletiz!» diyeceğiz. Hayır, mazlum bir milletiz. En az iki yüz senedenberi her bakımdan mazlum bir millet olduğumuzu, hiç kimsenin diline, dinine, milliyetine el sürmediğimizi, bunlardan bir kısmının varlıklarını muhafaza edebilmelerini ancak bizimle beraber olmalarına borçlu olduklarını yüksek bir tarih kültürüne sahip, samimi bir vatanperver olan sayın Şükrü Kaya, şüphesiz ki herkesten daha iyi bilir!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş

Enebi memleketler için :

Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Mâduru :

Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :

İdarehanemize gönderilen eserler
neşredilsin edilmemesi sahiplerine
iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

OSMANLI DEVLETİNİ BATIRAN SEBEBLERDEN

Doğruyu Gizlemek Siyaseti

- III -

(Doğruyu gizlemek siyaseti), Osmanlı idaresinde çökme devrinin başı olan 1555 tarihlerinde başlar. Bellibaşlı inkıraz sebeplerinden biridir. Bu yazımda bu konuyu inceliyeceğim.

(Doğru söyliyeni dokuz köyden kovarlar sözü, Osmanlı devleti çökme devrinin timsalidir.

Kıymetli ve ince filozof sanat-kârimiz karikatürist Cemal Nadir Gülerin, bundan bir kaç sene evvel, bir karikatürü çıkmıştı : Karagöz, Amcabey şikâyet ediyor, ben, hakikat değil, hayal imişim diyor. (O vakitler, Karagözün hakikatte yaşamış bir zat olmayıp bir uydurma şahsiyet olduğu söyleniyordu). Amcabey, Karagöze şu cevabı veriyor : (Karagözüm, eğer sen bir hayal olmayıp bir hakikat olsaydın bu millet sana dört yüz sene tahammül edemezdi).

Şimdi, Hammer'in (Osmanlı devletinin tarihi) nde rasladığım, en dikkate değer (doğruyu gizlemek siyaseti) olaylarını takdim ediyorum. (Hellert fransızca tercümesi. Birinci rakam cild numarasını ikinci rakam sayfa numarasını gösterir).

(1063 te sipahi isyanı oldu. Padişaha verilen arzıda, devletin batmak üzere bulunduğu çünkü, siyah ve beyaz hadım ağaları reislerinin ve vezir Satıcı Hasanın, vezir Tırnakçı Hasanın, devletin halini padişahın sakladıkları yazılı idi) (8/22).

(Kazaklar bir şehri yağma ettiler. Nasuh Paşa padişahın gizledi. Müftü (Şeyhülislâm) haber verdi) (8/206).

(Sadrazam Kemankeş Ali, Bağdadın düştüğünü Dördüncü Muraddan sakladı) (1624), (9/27).

(Deli İbrahim'in hekimi doğruyu söyledi: Padişaha itidal ve imsak tav-

siye etti. Adalara sürüldü) (10/71). (1644).

(Fazlı Paşa ikinci vezir sıfatıyla İstanbula çağırıldı. Vezirler divanında hududların fena halini, Venediklilerin Dalmaçyada ilerlediklerini söyledi. Padişah hayretler içinde kaldı. Sadrazam hepsini inkâr etti. Fazlı Paşayı yalancılık ve iftiracılıkla itham etti. Fazlı Paşa da, Sadrazamı rüşvet almakla, memurlukları satmakla itham etti. Sadrazam (Padişahın mübarek kulaklarının böyle nahoş haberlerle incitilmesinin doğru olmadığını) söyledi. Netice: Fazlı Paşa Azof kumandanlığına tayin edilip uzaklaştırıldı) (1648) (10/159).

(Sadrazam, İstanbul'da deniz haberlerinin yayılmasını yasak etti: Çanakkale boğazının Venedikliler tarafından muhasara edildiğini padişahın saklamak istiyordu) (10/161).

(Kaptan Paşa Voynay Ahmet, donanmayı fırtınalı bir havada İstanbul'a getirdi. Gemilerden biri Dalmaçya önünde battı. Vezirler için, payitahtın içinde ve padişahla anasının gözleri önünde bir kadirganın batışı, uzak denizlerde batan bir çok gemilerden daha tehlikeli idi. Çünkü, onları gizlemek ve mazur göstermek daha kolaydı) (10/214).

(1653 de, bir zat, imzasız bir mektupla, padişah Üçüncü Mehmede memleketin hakikî halini bildiriyor. Fıdî şah heyecana düşüyor. İşin doğrusunu anlamak için, bir meclis kurulmasını emrediyor. Müftü (Şeyhülislâm) de kazaskerler o suretle hareket

ediyorlar ki, bu meclise, yalnız sâflıkları ve budalalıkları belli olanlar girebiliyor. Tenkid zihniyetinde olanlar, ve şikâyetçiler alınmıyor. Onları da, iki bir meclis kurulacağını ve kendilerinin o zaman dinleneceğini vadedip kandırıyorlar. İmzasız mektup mecliste okunuyor. Sadrazam Çerkes Devriş Mehmet Paşa söz alıyor: İftiracılıktan ve iftiracılardan bahsediyor. Kazaskerler de sadrazamın başarılarını methediyorlar. Eğer fırsat bulsalar, iftiracılar, Meryem anamızın iffetine bile tecavüt ederler, diyorlar. Kendilerine memurluk vadedilen azledilmiş ve işsiz kadılar da, Hammer'in Türkçesini aynen yazdığı gibi: (Ahfeşin geçişi gibi), başlarını tasdik makamında sallıyorlar. Meclis de: (Herseyin yolunda gitliğine, Osmanlı devleti içinde nizam ve âsâyişin her zamandan fazla iyi olduğuna, düşmanların da makhur olduğuna) karar veriyor ve dağılıyor. Saray kapısında sıralarını bekleyen ve şikâyetlerini hazırlamış olan sahici vâkıf perver ulema, sadrazamla şeyhislâm yanyana atlı olarak geldiklerini ve yüksek sesle padişahın adaletinden bahsettiklerini işitiyorlar. Ve onların şikâyet sayhaları, sadrazamla şeyhislâm ve maiyetlerinin at sıkıntıları arasında kaybolup gidiyor) (10/349).

(Sarayda meclis kuruluyor: Kısacası sadrazam yapalım? Bu hususta, harekât ağalarıyla kaptan paşa Murad arasında kavga çıkıyor. Murad: (Çok geçme padişahı kandırmanın mükâfı görürsünüz) diye bağırıyor) (1654) (10/360).

KIYIDAN KART

Yazan: Fazıl Ahmet AYKAÇ

*Çakılların üstündeyim; işte, gömgök bir deniz...
Burda sizi düşünüyor şimdi Fazıl bendeniz!*

*Zaten başka ne düşünsün? Siz gezince canında
Bütün varlık nasıl tutup hoplamasın kanında?*

*Mavilikler sağda solda kucaklaşıp duruyor,
Sular birşey mırıldıyor, zihnim birşey kuruyor.*

*Birisini arıyorum sanki dağda, derede,
Görünüşte tastamamım, fakat aklım nerede?*

*Dalgacıklar söyleniyor çamlar masal okuyor,
Bütün dağlar sade kekik, sade lâden kokuyor!*

*Ben de işte ana ana bir sevgili koynunu,
Hayalimde öpüyorum leylâk dolu boynunu!*

Fazıl Ahmet AYKAÇ

denilemeyeceğini söylüyor. Azledilip Limni adasına sürülüyor) (14/105).

(1732 de, İranla sulh müzakeresi yapmak için bir meclis kuruldu. Defter emini bütün işlere vâkıf, fakat fikrini açıkça söylemekten çekiniyor. Sadrazam, sulh lehinde söylemesi için işaret ediyor. O da, bundan cesaret alarak fikrini açıkça söylüyor: hoş gitmiyor, azlediliyor) (14/259).

(Resmî Osmanlı vak'anüvisleri, Topal Osmanın Kerkük mağlûbiyetini ve şehit olmasını yazmazlar) (14/292).

(Osmanlı tarihçileri İranla sulhtan hiç bahsetmezler. Çünkü mağlûbiyeti ve kayıpları bildirmek istemezler) (14/333).

(14 temmuz 1735 te, Osmanlılar, Arpaçayda, İranlılara karşı tam bir mağlûbiyete uğradılar. Osmanlı tarihçileri bundan hiç bahsetmezler) (14/337).

(Kul kâhyası akıllı bir zat idi. Kartaldan (Vidin tarafında) daha ileri gitmiyelim. Orada siper kazalım, diyor. Çok haklı idi. Fakat, hoş gitmi-

yor, azlolunuyor, fakat, hâdiseler ona hak veriyor) (1769 Türk - Rus seferinde) (16/257).

(11 birincikânun 1771 de, Abdurrazzak efendi Rusyadaki esaretinden dönüyor. Vezirler divanında, (cesaretle), ordunun perişan hâlini ve askerın kaçtığını söylüyor. Padişahın nedimi, budala ve dalkavuk Osman efendinin canı sıkılıyor: (Efendi, padişaha hürmeti unuttun) diyor. Fakat, hâdiseler, daha o akşam, Abdurrazzak efendiye hak veriyor) (16/303).

(Abdurrazzak efendiye, boyu pek kısa diye divana almak istemediler. Fakat, ahvalin mecburiyetile reisülküttap (hariciye vekili) oldu. Ve padişaha, Babadağındaki Türk ordusunun perişan hâlini haber vermek cesaretini gösterdi) (16/309).

Dürrîzade şehisâm olamadı (1773) Çünkü, Nemçe sefiri Baron dö Thugotun 3 eylül tarihli gizli raporuna göre: (büyük meziyetleri vardı: hususile kuvvetle azimkâr ve karakter (seciye) sahibi idi.). (16/368).

Dr. Mustafa Hakkı Akansel

“Ağaç kasidesi,, nden

Yazan: Halil Nihat BOZTEPE

Feda refahı cihanın huzurü rahatine!
Beni-beşer görerek ağlasın sefaletine!

O ercümendi çemen bak nasıl kanaatkâr:
Senin benim gibi etmez tama'la terki diyar!

Yaşar bulunduğu toprakta.. İhtiyacı pek az!
Hayat sahası hursiyle gayre şaldırmaz!

Tasarruf etti ezelden «Bu yer benim!» diyerek.
O yerden ayrılmaz hiç o yerde dikti direk!

Demek ki kendisidir en büyük vatanperver:
Zemin şahadet eder, asüman şahadet eder!

Bu hâkdan da ağaç meşrebince buldu hayat:
Demokrat olsa da dünya, o bir aristokrat!

O, bolşevik nasıl olsun ki mülk sahibidir!
Beşer yanında muhacir ve serseri gibidir!

O bir takım nazariyatı, iştirakiyyun
Yorulmadan yine dünyaya anlatıp dursun!

O, komşu hakkı bilendir, ne Rus ne Almandır!
Ağaç bu cenneti dünyada böyle bir candır!

Sebatü sabr ile bulmuş cihanda fevzü necat!
ğaç kesilse de hattâ eder yerinde sebat!

Olur ağaç gibi nabit yerinde sabit olan!
Bulunduğun yeri kaptırma gevşetip te taban!

Dilinden anlıyan olsun, ağaç neler söyler:
Esince badi saba her varak haber söyler!

Evet onun dili vardır: Değişmiyen bir dil!
Değiştirilmesi hiç kimsenin elinde değil!

Durur havadisî eyyama karşı bi helecan!
Ne ihtiyacı teceddüt, ne inkılâbı lisan!

Beşer bugün «medenî» der, alır yapar kanun!
Ağaç, yetiştigi toprakta buldu sulhü sükûn!

Çiçek ve yaprak ağaçlarda oldu hüsnü cemal!
Bırak sakallıyı, bak var mı hiç bıyıklı rical?

Sakal duasına çıksaydı memleket bâri!
Duaların da fakat yok ki kıl kadar değeri!

Bayan, o saçlı mıdır? Üstelik çorapsızdır!
Sokakta kim mi şu ıslık çalan? O bir kızdır!

Bugünkü dille «bayancık» veya «bayança» den
Ve öyle denmeli, zira «kız» eski bir tabir!

Evet, bayança.. o ıslık çalar sokakta, inan!
Ayırd edilmiyor artık, bir oldu kız, oğlan!

Kızın giyindiği şort, oğlanın giyindiği o!
Ağır gelir o da bazan ya.. en hafifi mayo!

PORTAKAL

— Öğretmen Eminenin sayın annesine —

Yazan: Halide Nusret ZORLUTUNA

.....

nine öğretmen, genç bir piyade
ayy olan kocasının peşinde yıllar-
beri, kasaba kasaba dolaşır du-
ruş ve bundan hiç şikâyetçi değil-
di. Çünkü o da kendini subay sayı-
rdı: İrfan ordusunun genç subay-
larından biri!

Huduttan hududa koşarak, mem-
ur çocuklarına gönlünün ve kafa-
nı meşalesinden ılık dağıtırken,
mesinini yapmış bir insanın mesut
ururule göğsü kabarırdı.

Fakat bu güzel mesleğin de acısı
var: Fakir çocuk, sefil çocuk, aç
ve ne demektir?..

Ah... Bunu öğretmenlere, Anadolu
bazarlarında, Anadolu köylerinde
görmeye gören öğretmenlere sorunuz!
Arın göz bebeklerinde bu ıstırap,
kor parçası halinde yanar ve alın-
ın her çizgisi bu sefaleti hikâye
n bir kitaptır!

Eminenin beyaz, parlak alnı da bir
sene içinde çizgilenmeğe ve gü-
kumral saçları arasına beyaz tel-
karışmağa başlamıştı. Onun küçü-
vuvasında gerçi ask vardı, refah
ve sıhhatli bir vavru vardı. bir
zime ile «saadet» vardı. Fakat bu
ne varar? Vazife basında her gün
bu bir «sefalet» ile yüz yüze. diz
yaşamağa mahkûm olduktan
a?..

Son dünya harbinin galiba ikinci
sivdi. O yıl Canakkale civarında
küçük kasabada bulunuyorlardı.
da, bir çokları gibi, fakir bir ka-
hacıktı ve okula devam eden yav-
arın varısından çoğu insanın kal-
te dokunan bir berisanlık içinde
Bunlar arasından en fakirlerini

— otuz kadar küçük yetimi — mek-
tep ayırmıştı; onlara öğle yemeği ve-
riliyordu. Biraz öğretmenlerle hali
vakti yerinde talebenin, biraz da
«Çocuk Esirgeme Kurumu» nun yar-
dımı ile bu hayırlı iş başarıyordu:
Bazı günler, hattâ, iki türlü sıcak ye-
mek bile verildiği olurdu. Nöbetçi
öğretmenin nezareti altında, en büyü-
ğü on iki yaşını geçmiyen küçük ye-
timler; «Esirgeme Kurumu» nun

Şamanın babası diyor: (*)

Bir delikanlıydı o, heykel gibi...
Ey kara toprak onu bir el gibi
Aklıma gelmezdi senin okşaman,

Ölse de el sürme, benimdir Şaman!
Sevgisi haktır, o büyük hak benim;
Koskoca dünyada şu toprak benim!

M. C.

(*) Şaman, kıymetli profesör M. Şekip
Tunc'un, genç yaşında vefat eden rahmet-
li oğludur.

Cumhuriyet bayramında giydirdiği
kurşun rengi yerli bezden göğüslük-
ler içinde zayıf vücutları büzülerek
okulun alt katındaki yarı bodrum ye-
mekhaneye koşarlar, masanın etrafı-
na cabucak dizilerek baplarına evvel-
ce doldurulmuş olan kuru fasulyeyi.
yahut etli bulgur pilâvını iştahla ka-
şıklarlardı.

Bu manzara Emine öğretmenin
icine pek dokunurdu. Yüreği ezilir.
sakaklarına ağrı yapıyordu. Kendi

kendine: «İşte karınları doyuyor. Şu
anda mesutturlar. Halbuki ben sevi-
neceğime üzüliyorum. Bu ne de-
mek?..» diye düşünür, bu muğlak
merhamet duygusunu bir türlü tah-
lil edemezdi. Ve içindeki ezintiyi ge-
çirmek için çocuklarla konuşmağa,
şakalaşmağa koyulurdu.

O gün de öyle yaptı. Birdenbire
aklına gelen ilgiser (enteresan) bir
mevzuu hemen ortaya attı:

— Çocuklar! Yemiş sever misin-
siz?..

Bu bahisten belki bir tahrir mev-
zuu da çıkardı. Küçükler hep bir
ağızdan cevap verdiler:

— Severiz öğretmen.

— Hangi yemikleri daha çok se-
versiniz bakalım?

Heyecanlı, telâşlı sesler birbirine
karıştı:

— Elma!

— Kiraz!

— Portakal!

— İncir!

Emine gülüyordu:

— Durun, durun bakayım. Birer
birer söyleyin! Sen, Ayşe Kutluer?

— Ben kiraz severim. Bahçemizde
iki ağaç var. Öyle tatlıdır ki... Şeker
gibi.

— Ben sekeri en çok severim!

— Sen, Ferit Mimli?

— Ben armut severim. Teyzemle-
rin bahçesinde var.

— Ben üzümü çok severim.

— Bakınız var mı Hasan?

— Yok ama komsularımızın var
Çünkü bazı bizi de götürürler.

Sarışın, zayıf bir küçük kız yüksek
sesle:

(Sonu 11 inci sahifede)

Büyük Doğu

Doğmadan ölen bir mecmuanın hikâyesi

.....

Şair Necip Fazıl Kısakürek'in "Tanzimattanberi eşi görülmemiş bir dergi,, olduğunu söylediği Büyük Doğu nasıldı ve neden çıkmadı?

Bir aralık Babilide şu haber duyulmağa başladı: Şair Necip Fazıl Kısakürek bir mecmua çıkaracaktı. Mecmuanın imtiyazını Ülkü matbaası sahibi Faruk Gürtunca almış; bütün masraflarını da o yapacaktı. İsmi: Büyük Doğu. Necip Fazıl Kısakürek, elinde kâğıt kalem heyecanla muharrirleri dolaşıyor. Büyük Doğuya; son derece orijinal bir anket hazırladığını söylüyor: Nefis muhasebesi. Suallere evet veya hayır diye cevap verilecek. Allaha inanıyor musunuz? Evet. Türk cemiyetinin davasını liberalizm, faşizm, komünizm örneklerinin birinde bulacağını inanıyor musunuz? Hayır! Şair, Büyük Doğunun Tanzimat ötesinden beri misli görülmemiş bir dergi olacağını söylüyor. Fakat günler, haftalar geçiyor, Büyük Doğu çıkmıyor. Bir takım engeller çıkıyor. Nihayet duvar afişleri asılıyor. Ülkü matbaası, Büyük Doğu için çalışıyor. Necip Fazılın yaptırdığı ultra modern bir kapak atılıyor, yerine başkası yaptırılıyor. Matbaa büyük masraflara giriyor. Fakat Büyük Doğu yine çıkmıyor, bir şair bir şiir meselesi ihtilâfından doğmadan batıyor. Bir çok masraflar da beraber.

Büyük Doğu nasıl bir mecmua

olacaktı? Faruk Gürtuncanın dediği gibi çıkmamasını bir bahtiyarlık mı saymalı? Yoksa büyük bir kayıp mı? Milliyetçi mi olacaktı? Plânlarına bakıyoruz: Pek dağil. Galiba, Faruk Gürtuncanın şiirlerle ihtilâf da bundan çıkıyor. Bütün sol mu? O da pek belli değil. Herhalde modernizme ka-

Büyük Doğu mecmuası sahibi, neşriyat müdürü M. Faruk Gürtunca

can bir şey. Bir hikâye başlığı yazıyoruz:

Bize bu bir fikir verebilir. İçinde ne vardı? Buna benzeyen birkaç Hilmi Ziya'nın bir baş yazısı. Burhan Toprağın ebedî mevzuu: nus Emre. Daha sonra Necip Fazılın şiirle Faruk Gürtuncanın yanyana zıd şiiri. Cevapsız kalmış bir röportaj birkaç makale ve birkaç şiir ve fıkralar... Büyük Doğunun çıkmayacağı da manevî sebebi asıl burada aramak. Maddî sebebine gelince: Asıl ırından aldığımız en doğru malûmatı doğru gibi yazıyoruz:

✱

Fakat (Büyük Doğu), bu dergi sahibi, neşriyat müdürü ve sermaye

bi olan M. Faruk Gürtunçanın yazı-
larla uğraşmak hakkını verdiği Necip
azıl Kısakürek'in pek geniş olan.
kyas ve miyarlarıyla tanzimat ötesin-
denberi görülmemiş ve erişilmemiş bir
eser olacağı iddiasıyla ortaya çıkınca,
memleket aydınları hep 30 temmuzu
beklemeğe başladılar. Neşriyat hayatı
içinde olanlar, Ülkü matbaasının tek-
nik kabiliyetini, Faruk Gürtunçanın
meleke ve tecrübesile Necip Fazılın
Ağaç'ta da vadedip gerçekleştireme-
diği fikirlerini aradan geçen yıllar
içinde olgunlaşmış sayarak birleştir-
yorlar ve güzel bir eser bekliyorlardı.

Fakat Büyük Doğu çıkmadı, çıka-
madı. Bir ihtilâf var dediler. İleri geri
fikirler söylendi. (Edebiyat âleminde
merak olan bu meseleye ilk neşteri
Tasviri Efkar vurdu, Necip Fazılın
muahharirine bir izahını neşretti. Burada
Necip Fazıl diyor ki:

— Büyük Doğuyu M. Faruk Gürtunca ile
birlikte çıkaracağımız malumdur. Aramızda,
ki mukaveleye göre mecmuanın neşriyatı
tamamile tarafımdan idare edilecekti. Yani
Faruk Gürtunca yalnız sermaye sahibi olarak
kalacaktı. Her şeyi hazırladık. Yazılar alın-
dı. Sahifeler tertip edildi. Mecmua çıkmadan
bir iki gün evvel Faruk Gürtunca bana:

— Sen çok yorulduğun, müsaade et de sa-
hifeleri ben bağlatayım, dedi.

Kabul ettim. Fakat gördüm ki, sahifeler-
den biri değiştirilmiş ve Faruk Gürtunçanın
bir şiiri konulmuş. Bu pek tabii bizim bü-
yük idealimizle kabili telif bir şey olamazdı.
Derhal baskıyı durdurdum ve satışı yaptır-
madım..

Necip Fazıl Kısakürek:

— Büyük Doğu artık çıkmıyacak mı? su-
alimize de şu cevabı verdi:

— Çıkacaktır. Fikir cephesi olduğu gibi,
sermaye cephesi de uhdemde bulunmak üzere
çıkacaktır..

Burada, Faruk Gürtunca için, edebi
ve şahsî kıymeti bakımından bir büyük
itham havası vardı. Milliyetçi, halkçı,
cumhuriyetçi; hülâsa, kafa ve gönül
bağladığımız bütün kıymetlerin emrin-
de ve izinde yürüdüğünü eserleriyle is-
pat etmiş olan bu şair ve muahharirin
hangi şiirleri idi ki, hakkındaki bir umu-
mî kanaatle tezaad teşkil ediyordu?
Çünkü Necip Fazıl için de (büyük
ideal) in ancak yukarıdaki kıymetler
olacağı kabul edilebilirdi.

Faruk Gürtunca ertesi günkü Tasviri
kârda, Necip Fazıl Kısakürek'in dev.

let memuru ve neşriyattan bir gün
hapse mahkûm edilmiş olduğu, bu
yüzden kendisine verdiği işleri yapa-
mıyacağını anladığını söyledikten son-
ra, şairin bir mecmua çıkarmak husu-
sundaki heyecan ve arzusunu görerek
aradaki mukavelelerin batıl olmasına
rağmen mukaveleyi bozmadığını anlat-
tıktan sonra diyor ki:

«Tashihleri kontrol ederken mecmuanın
her sayısında (Vatan köşesi) başlıgile ayır-
dığımız bir köşeye konmasını kararlaştırdığı-
mız şiirimizin konulmadığını gördüm. Bu bir
teknik zaruret olabilirdi. Nihayetî amatör

KAFİYELER

Faruk Gürtunca'nın bu sayıda neş-
rettiğimiz iki manzumesi yüzünden çıka-
mayan «Büyük Doğu» şair Necip Fazıl
Kısakürek'in bazı kısımlarını okuduğumuz
uzunca bir manzumesini neşredecekti:

Kafiye
Mantığı
Bu mantık

Hediye
Sandığı
Bu sandık.

O mantık
Bu sandık -
Da sandık
Ve yandık
Ne yandık!

Necip Fazıl Kısakürek

Şiir, buna benzeyen çok garip ve çok
orijinal bir tarzda devam edip gitmek-
tedir.

ÇINARALTI

olarak değil, tezli bir şiir kitabı (*) bir ha-
fta içinde (35.000) gibi rekor yaparak satmış
bir insan sıfatıyla bu hali normal telâkki et-
mek istedim.

ŞİİRLER MESELESİ

Fa.ka.t..

Fakat, sayın ortağımın dergi sayfalarında
koymıya yer bulduğu diğer şiirlerin mahiye-
tile (Vatan köşesi) adını kabili telif bulama-
dım. Sahiplik, sermayedarlık ve neşriyat
müdürlüğü vasıflarımın en basit bir hakkımı
kullanarak iki şiirimi bir sütuna koydum.
Bunların gerek mahiyet ve gerek gaye, ge-

(*) Bu arslana dokunmayın.

rek şekil, yani fikir ve nesic bakımından
olan hususiyetlerini millî ideallere gönül
vermiş her Türk münevverinin takdirine
arzetmeye hazırım. Eğer Bay Necip Fazıl
Kısakürek bu iki şiirle kendi idealinin tezaad
halinde olduğu teşhisinde ısrar ediyorsa,
Büyük Doğuyu müştereken neşretmediğimi-
zi kendi hesabıma bir talih sayıyorum ve
bahtiyorum.

Yoksa baskıyı durdurmak gibi iddiaları
sayın ortağımın ne maddî, ne manevî hak
ve salâhiyetleri çerçevesine girmiş imkân-
lar değildi ve olamazdı. İçi basılmıştı, kapa-
ğa gelince.. Sayın dostumun teknik bilgisiz-
liği dolayısıyla ültrasenbolik bir hal almış
olan mecmuanın kapağını normalleştirerek
piyasaya çıkarmam ve böylelikle büyük mas-
rafımın hiç olmazsa bir kısmını telâfi etmem
mümkündü. Fakat yukarıdaki sebepler böy-
le bir teşebbüsten benî alakoymuştur.

Aramızdaki bağın çözülüşü safhaları Fen-
disî tarafından bîdayette daha iyi takdir
edilmesi icap eden bir kanunî zaruretin tabii
neticesidir. Necip Fazıl bu hakikati benim
şiirlerimden dolayı vâkı bir fikir ihtilâfı ha-
lindé izah etmek istiyorsa, bu şiirlerin vatanın
büyük ve mukaddes davalarına, fazilet ve
vefa hislerine, insanlık şiir ve idealine bel
bağlamış olanlar için ancak bir birleşme ve
yakınlaşma vasıtası olabileceğini iddia ede-
rim. İcap ederse Türk gençliğinin hakem ol-
masına her zaman hazırım. Maamafih Necip
Fazıl olan 20 senelik dostluğuma kat'iyyen
halel gelmemiştir.

Fakat Necip Fazıl aynı gazetede
şöyle bir tavzih neşretti:

(Büyük Doğu) hakkında söylenecek söz
şudur ki, mecmua, iki ortak arasında ve
son dakikada meydana gelen bir ihtilâf yü-
zünden çıkmamıştır; ve bu ihtilâf, iki eski
dost ve ortağın iyi münasebetini bozacak ma-
hiyette değildir.

★

Bir edebî hareket olarak beklenen
(Büyük Doğu) nun neşrine mâni oldu-
ğu söylenen şiirlerin neler olduğu
artık cidden merak çekebilecek bir hal
almıştı. (Çınaraltı) okurları şiirleri,
11 inci sahifemizde bulacaklardır. Fa-
ruk Gürtunca bu şiirleri için Türk genç-
liğini hakem olarak kabul ediyordu. Biz
de hükmü okurlarımıza bırakıyoruz.

IPHIGENIA TAURIS'TE

Manzum dram: 5 perde

Yazan: SALÂHADDİN BATU 1942, Ankara

Bu eser bir kıymettir, başlıbaşına bir hâdisedir ve bir büyük merhaledir. Teferruata ait bazı ufak tefek kusurlarından söz açmadan müellifi tebrik ve eseri dört noktadan takdir ettiğimi söyleyeceğim.

1 — Türk edebiyatının beşerî mevzulara çıkması cihetinden örnek olması itibarıyla mühimdir.

2 — Yunanî edebiyatın ve klâsizmî bir telif eserini vermesi bir hamle olarak mühim, bir cesaret olarak kıymet, bir kudret olarak yüksekliktir.

3 — Kadim dünyada ve son devirlerde ancak sayılı büyük şairlerin yazdığı bu mevzuu yazmağa ve bilhassa dram halinde yazmağa tesebbüs etmek başarmak kudreti takdire lâyıktır.

4 — Dram şiiri ki şiirin insan ve hâleline getirilmesi şeklidir ve beş nesrin en son, en yüksek, en mümtazıdır: şiirin, san'atın kuyusudur. İlk eserini bununla vermek mümtaziyeti dahi büyük bir kıymet gösterir, Fikre ilme, süre, san'ate...

Umulan, istenilen, beklenen kıymet verilme bile saha verilen bugünkü hayatımızda ve böyle büyük eserler, âli hamlelerden ziyade baska sevler gecen bir memlekette böyle bir mevzuu alıp islediğinden dolayı müellifi candan alkışlar ve daha baska muvaffakiyetlerini beklivererek yolunda görülmesini temenni ederim.

Gelelim eserin san'at ve mahiyetine: Bence evvelâ kitabın adı türkçe için yarlıştır. Almancadan, fransızcadan zımnen alınmış veya Yunan telâffuzuna esas tutulmuş da değildir. Yunan telâffuzu ve Türk imlâsile kitabın adı:

[İfijeniya Tavrîs'te]

Olmak gerektir. Sonra âlimane bir mukaddeme geliyor ki bize Yunanî

san'atı, ondaki tevazün, ve ahengi, felsefeyi, ümanizmdeki mâna ve mevkiini veya trajedide şiiri ve şiiriyeti değil bu mevzuları ve teferruatını ikide bir zayıf teliflere düşerek anlatıyor. Bunda herşeyden ziyade mukaddeme müellifinin bütün gayreti yeni kelime kullanmak ve bu mevzuları bildiğini de göstermek gibi görünüyor.

Dram şu mısralarla başlıyor:

İfijeniya — Ünlü Ağamemnon kızı İfijeniya benim adım Atreüsk baht kara soyundanım.

Ve bu ritimle, bu şekille devam ediyor. Eserde serbest nazım esas olarak alındığı halde bir çok kafiye gayretleri, bunun için de mana, şive, ifade fedakârlıklarına katlanıldığı göze çarpıyor. Halbuki bu antik mevzu antik eserler gibi (verblan) la ve bütün mısralarla yazılsa hem an'anesine, hem de estetiğine daha uygun ve kuvvetli olurdu ve bilhassa böyle büyük kompozisyonlar için (Verblan) ın kullanılması lâzım geldiğini göstermesi itibarıyla de çok güzel bir örnek teşkil ederdi.

Perdâlere taksimi keyfiyeti keza.. Fakat en mühim şey bütün dramda şiir estetiği, his estetiği ve bilhassa lisan estetiği olmamasıdır. Bastan aşağı iki şey durmadan gözü ve kulağı tırmalıyor ve çarpışıyor. Biri yeni, diğeri eski kelimeler.. Meselâ:

(Tapınak, tanrıçe, kıvanca, güvence, imrence, ig, inan, seçkin, kutsal, olumlu, ödev, belge, yenilgi, konu, mutlu, verme, erdem, esen, tutsak, sağrak, konuk, tanık, evren, özlem, vankı, duygun, somun, söylen, ovunmak, barınak, esit, sonuç, olgu, 191.) Bunlar otuz dört kelimedir, sonra biraz daha asına olduklarımız var: (Yelli, yön, dönüm,

ürün, inan, buyruk) gibi.. ki şöyle böyle hepsi kırk kadardır. Bu kelimelerin bazıları türkçede yok değildir. Fakat onların da sigaları ve kullanılış şekilleri böyle değildir.

[İcat ve tervicül'elfaz] san'atın hakkı ise de san'at eseri yalnız lisan yapmakla değil, tam güzelliği taşıyan sanat sunmakla mükelleftir. Nitekim bu kelimelerin karşısında şu eskiler üç misli fazla olarak sıralanıyor:

[Temkin, sır, kader, bakire, red, şefkat, zillet, şek, fitne, delil, nâş, tessüs, vecid, ahid, ayan, abad, nahak, ıztırap, haz, naim, mülevves, hisse, eza, iffet, minnet, hedef, nikbet, nasıye, müstesna, tevazu, şin, kâbus, kehanet, akis, iblâğ] vesaire gibi en ağıdalı olanlar.. Ve yine bunlar gibi garip görünen şu tabirler de sık sık geçiyor:

(Som güzel), (şerbet karmak), (yıllar yılı) vesaire... Bunlardan sonra tezatlar, tenakuzlar göze çarpıyor..

(Orest) Diyan mabed'inden ilâhenin heykelini getirmek için Tavrîse gitmiştir. Bir yerde resim deniyor, bir başka yerde heykel deniyor. Gene bir yerde (Apollon) deniyor, bir başka yerde (Apollo) deniyor. Unmak kelimesi daima (unmah) diye kullanılıyor. Belli ki müellif bu kelimeleri bu şekilde söyleyen bir yerdendir. Eserdeki bazı lisan hataları da bundan dolayı olsa gerektir. (Amfizit) ve (Delf) kelimeleri de (ph) ile yazılıyor.

Ve yine bazan aynı has adlar mühtelif şekillerle mütehalif lisânlardaki telâffuzlarla kullanılıyor.

Meselâ: Bazan Orest, bazan Orestes deniyor. Eserin mahiyeti itibarıyla bir orijinalitesi olmamakla beraber şiirinde de bir hususiyet göremedim.

Nazım bozuk, mısralar cılız, bir ke-

PORTAKAL

(Baş tarafı 7 inci sahifede)

— Ben portakal severim, dedi.
— Portakal mı?..

Arkadaşları ona hayretle, biraz da şüphe ile baktılar. Ne komşularının, ne teyzelerinin, ne amcalarının bahçesinde portakal yoktu çünkü.

Gevezelikte, ataklıkta daima birinci olan Ahmet Soydan:

— Haydi ben sen de, diye kıza çaktı, portakal severmiş!.. Portakal nerede gördün be?..

Feride, sinsice alay etti:

— Dükkânlarda!..

Ötekiler güldüler. Bu alaylar zavallı küçük Nezihenin fena halde kibrine dokunmuştu. İsyan etti:

— Vallaha da yedim portakal, bilâhâ da yedim! İki gözüm önüme aksın ki yedim!..

Heyecandan titriyordu. Öğretmen hemen ona yaklaşarak, biraz kirli saçlarını şefkatle okşadı:

— Elbette yemiştir, insan yemediği şeyi sever mi?.. Besbelli ki yemiş..

— Yedim ya öğretmen. Geçen kış eniştem üç tane birden almıştı. Çocuklarına dağıttı, bana da iki dilim verdi. Hepimiz yedikti o akşam. Çok kevdimdi. Bu sene eniştem: «Biraz daha ucuzlasın da gene alacağım.» dedi. Gene alacak, gene bana verecek!

O zaman Emine öğretmen, boğazına bir portakal tıkanmış gibi, nefesinin birden kesildiğini duydu. Bundan bir hafta evvel, — aylık aldığı gün — «Mete» sine götürdüğü bir sandık portakalın başında çocuğun; biraz sevinç, biraz da istigna ile oynayıp şu anda görür gibi oluyordu. Âdeta koşarak yemekhaneden çıktı; hademe Eda hanıma bir beşlik kâğıt uzatarak:

— Kuzum Eda hanımcığım, dedi. Çabuk otuz tane portakal al da gel. Şu çocuklar yemekten sonra yesinler. Çabuk ama, çabuk!..

Ve kadının şaşkın bakışları önünde, gözlerinden sessiz, iri damlalar akarak, bahçeye doğru yürüdü.

Genç öğretmenin ipek saçları arasına o gün, bir beyaz tel daha karışmıştı.

Temmuz 1943 Kırklareli
Halide Nusret Zorlutuna

Askere gidiyorum!

— Büyük Doğuda neşredilmesi ihtilâf doğuran şiirler —

Ağalar, Allaha emanet olun,
Kur'am geldi, gidiyorum askere.
Ninem, karım siz de emanetsiniz,
Kur'am geldi, gidiyorum askere!

Omuzuma attım beyaz torbamı.
Geride bıraktım yeşil obamı,
Yarın giyeceğim asker urbamı,
Kur'ma geldi gidiyorum askere!

Harmanıma artık «Zeyneb» im baksın
Tüten ocağımı «Tosun» um yaksın,
Çakıllı deremiz gürleyip aksın
Kur'am geldi, gidiyorum askere!

Kur'ası gelenler tiren dolusu,
Dua etti bize köyün «ulu» su!
Yüce yaylâlardan içeceğiz su,
Kur'am geldi, gidiyorum askere!

Vatan ağlar!

— Ata'ya : —

Öten bülbüllerin susmuş mu sorma,
Öten bülbüllerin hep sessiz ağlar.
Vatan sümbüllerin küsmüş mü sorma,
O sümbüllerde bir dargın his ağlar!

Gelinek süslenen yollar, şu köyler,
NeJer kalbinde var, bilmem ne söyler?
Atam sensiz, yalan dünya da neyler?
Çoban ağlar, kadın, erkek, kız ağlar!

Şu yol vermez dağın en dik yerinde,
Dumandan morlaşan vâdilerinde,
Yamaçlar, gölgeler.. tâ.. en derinde
Atamdan yadigâr kalmış iz ağlar!

O dağlar, ak bulut tutmuş o dağlar,
Esen rüzgâr, uçan kuşlarla çağlar.
Şakayıklar kokan, çiğdemli bağlar
Şu dört mevsim: Bahar, yaz, kış, güz ağlar

Gelinlik kızların yaş var gözünde,
Şu vâdinin esin inler düzündü,
Derin bir hıçkırık var gök yüzünde,
Şu ay ağlar, şu bin bir yıldız ağlar!..

Suyun koynunda boy salmış söğütler,
Pınar, göller, akan çaylar iniler:
Atan göçmüş, Atan gitmiş midir, der?
Pınar ağlar, söğüt ağlar saz ağlar?..

M. Faruk GÜRTUNCA

Salih Zeki Aktay

Bu da bir hikâye

Yazan: Selâmi İzzet SEDES

Bir oda. Bir pencere. Pencerede ay ışığı, odada bir genç var. Pencere denize, genç saate bakıyor.

Bu oda nerededir? Bu deniz ne denizidir? Bu genç kimdir? Bunlardan bize ne? Oda nerede olursa olsun, deniz ne denizi olursa olsun, genç kim olursa olsun; olay aynı olay, macera aynı maceradır. Genç erkektir, sevgilisini bekliyor.

Kıyılarda kumları yalayan suların, ağaçlıklarda yaprakları okşayan ay ışığının, gözleri yollarda kalanın kalb çarpıntısından başka çıt yok!

Gencin yüreği yanarken kâhkaha ile kim gülüyor? Ay. Genç pencereden eğilmiş boş yollara bakarken göz kırpanlar kimdir? Yıldızlar. Gök yüzünün işi gücü budur zaten, yer yüzü ile alay etmek... Ağlama, ne lüzum var, yarın yağmur yağar; gönlündeki ateşi söndür, güneş doğar; hiddetten kükrerne, gök gürler, birden parlayıp sönme, şimşek çakar...

Genç gök yüzünü, boş yolları aydınlatan ay ışığını, boş yolları görmemek için perdeyi kapadı; köşesine büzüldü. Yere bıraktığı kitapları ayağı ile itti: Sevgili söz verdiği halde neden gelmedi? Neden gelmiyor?

Birden yerde yatan kitaplar dile geldi:

— Ben Orhan Seyfiyim. Neden üzülüyorsun? «Ey benim güzel kuzum — Anladım ki dün akşam — Artık unutulmuşum — Olur a, olmaz mı? — Unutulanlar az mı?..» Eskiden sen beni sever, benim sözümü dinlerdin. Ne oldu sana?.. Yüzüm bile bakmıyorsun?..

— Ben Yahya Kemalim. Sana kaç

kere rica ettim: «Koynundan o canan dediğin lâşeyi silk, at!» dedim Bana hem hak, hem de söz verdin idi.. Hani ya...

— Ben Faruk Nafizim: «Bir yerde açtık derdim, gene bir yerde salsak — Hep beraber yaşasak, beraber toprak olsak» duası Tanrımın kabul etmediği dualardandır dediğim zaman bana inanmıştın. Nedir bu geceki halin?..

— Ben Tevfik Fikretim. Benimle beraber sen de, deniz bir, kadın iki, hiç inanmak olmaz ha!.. der ve tasdik ederdin...

— Ben Yusuf Ziyayım...

— Ben Necip Fazılım...

— Ben Ahmet Hâşimim...

Bizim aramıza gel, bizimle konuş, bizimle dertleş... Seni ancak biz teselli ederiz.

Kıyılarda kumları yalayan suların, ağaçlıklarda yaprakları okşayan ay ışığının, odada çarpan kalbin sesine kitap sahifelerinin hışırtısı karıştı: Genç kitapları karıştırıyordu:

— Beni rahat bırakın; sizden hiç bir ümidim yok. Sizin meşhur, dillerde destan olan sözleriniz benim gönül yarama deva olamaz Sevgilim söz vermişti, saat tam yedi buçukta gelirin! demişti.

Saatlerin de sesi duyuldu: Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on, on bir...

Yarıda kalan bir mektup dile geldi:

— Beni de yüz üstü bıraktın, beni de unuttun... Halbuki kardeşin dört gözle beni bekler. İlk satırları iki ay evvel yazdın, sonra bıraktın. İki

aydır masanın gözünde sürürüm... Haydi gel, otur, beni tamam Boş yere düşünüp ağlıyacak beni çoktan tamamlardın, kardeş de meraktan kurtarırdın. Seni severim benim gideceğim yerde; seni rada zehirliyorlar.

Gene sessizlik. Gene denizin, ve çarpan kalbin sesi. Genç y bıraktığı mektubu hatırlıyor: — bu gece gelirse, yarın tamamlar, taya atarım.

İçki şişeleri dile geldi:

— Bizi bile unuttun... Esk Keyfim var der içer, keyfim yok içerdin. Artık dudagını bile durmuyorsun... Seni bu halinden daha iyi teselli edecek nedir?..

— Susunuz. Siz insanları uyandırıyor, susununuz... Beyinleri uyuştur dertlileri sızdırıyorsunuz. Ben mak istemiyorum, ben uyumak istiyorum... On bir buçuk oldu ben sana ne yaptım?

Perde ürperdi, hava ürperdi, cereden kesilmiş billûr rengi bir süzüldü. Aşkın sesi duyuldu:

— Benim kölem, benim kurt olduğunu iddia ediyorsun ama, ederim gönülsüzlükle o kadının lanlarına benim adımı katma... buna aşk mı diyorsun!.. Haydi nım!.. Senin burada kıvrandığını liyor da gelmiyor... Bırak, o k düşünme...

— Ondan ayrılalım mı?.. haşmetlû aşk, ondan ayrılırsam lim ne olur?

— Yer yüzünde benim öz larım çok; sevecek, sevilecek genç nı yok...

— Eğer beni aldatıyorsa onu

tebilirim, kendim de ölürüm...
na ayrılamam!.

Kapı ağır ağır aralandı, içeriye
aç bir gölge girdi:

— Ben, ayaklar altına almak iste-
tin gururunum... Eskiden ne mağ-
ar bir gönlün vardı. Böyle nasıl
çaldın, nasıl düştün? Benden nasıl
yıldın da o kahpenin eteğine takıl-
n?.. Seni tanıyamıyorum, tanı-
yorum seni!..

Sokak kapısı rüzgâr yemiş gibi
aldı, merdivenlerde kalabalık ayak
leri duyuldu, odanın içi doldu:
eski hâtıralarla doldu:

— Kırk yaşında, sana doyamadan
en ananı unuttun mu?.. Seni koy-
unda büyüttü. Yüzüne baktığı za-
n içi açılırdı Zevki sendin, neşe-
sendin, saadeti sendin... Ömründe
bir defa ağladı: Onu yâd ellerde bı-
kıp buralara geldiğin zaman... Ba-
anı da mı unuttun?.. «Erkek dedi-
önüne çıkan kadına kapılmaz»
iyen babanı da mı unuttun?.. Seni
halde görmek istemiyoruz; genç-
ni de, sevincini de, neşeni de alıp
ıyoruz

Uzaklaşan kalabalık ayak sesleri
e sonra gene sessizlik...

Genç mırıldandı:

— Sarardığımı hissediyorum...
riyorum... Ölüm, aşkın kardeşi,
na yaklaşan sen misin yoksa?..

Saatlerin sesi duyuldu:

— Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi,
iz, dokuz, on, on bir, on iki...

Artık çıt yok. Ne denizin sesi du-
luyor, ne de ay ışığının: Yalnız
kliyen bir kalbin çarpıntısı var...
çarpıntı da yavaş yavaş diniyor.
eng kalktı. Perdeyi açtı. Ay da
gece kanlı bir yaş gibi, esrarlı bir
uttan damlayıp dinliyordu.»

Kitaplarına baktı, anasını, babası-
ı hatırladı, gençliğini, eski neşesini
ışındı:

— Gene sizlere kavuşacağım diye
ışındı, anamla babamın mezarla-
da kemikleri sızlamıyacak artık,
ıları şad olacak... Kahrolsun o
lm...

Sokak kapısının kilidinde bir anah-
: döndü, merdivenler çıtırdadı,

sofada topuk sesleri duyuldu, oda
kapısı açıldı. Kadın girdi. Genç ayak-
larına kapandı:

— Sana ölünceye kadar minnet-
tar kalacağım.

Kadın omuzlarını büzdü:

— Burası buz gibi... Tabii, pence-
re açık...

— Biraz geciktin sevgilim...

— Gene mi tenkid?

— Affedersin.

— İki aydır seni o kadar çok af-
fettim ki...

— Senin başına yemin ediyorum
bu sonuncudur...

Birden Tahsin Nahit merhumun
sesi duyuldu:

— «... Tanıdım, ta kendi — Gene
bir kalb eriyor pençesine — Aşk
uzaktan görünüp seslendi — Koştum
iman ile aşkın sesine — Gözlerim
bağlı, başım hummalı — Ey Allahım
sana kurban geldim...»

Selâmi İzzet SEDES

★ İnsan on sekiz yaşında çılgınca aşık
olur, yirmisinde sadece sever, otuz altı ya-
şında arzu eder, kırkında düşünmeğe başlar.
Paul de Koch

★ Mantıksız olsa olsa sebepsiz bir hâ-
dis olabilir. Yoksa mevcut olan her şey
mantıktır. R. de Courmont

★ Meteliksiz sevdâ, tabanı olmıyan ci-
lâlı bir çizmeye benzer.

Commerson

★ Sevdâ, ateşe benzer: Ne kadar iyi
örtülürse o kadar uzun müddet muhafaza
edebilir. A. Dupuy

★ Güzel kadınların gönülleri sene başı
şekerlemeleri gibi bilmeceli kâğıtlarla örtü-
lür. Petit - Sen

★ Bütün Avrupa devletlerini uzlaştır-
mak arası açık iki kadını uzlaştırmaktan
daha kolaydır. Louis XIV

MERAM (*)

— Meramlı kardeşlere —

Dağlar arasında bir zümrüt vâdi,
Dört yana uzanmış kolu Meramın.
Dillerde geziyor şöhreti, yâdi
Yeşilliktir sağı, solu Meramın.

Koyu eflâtuna çalan her konca,
Bir koku neşreder dere boyunca.
Erguvan semalar kaftan giyince
Boz bulanık akar seli Meramın.

Gönüller sıcaktan yanar yanar da,
Yazda kışı bulur coşkun pınarda.
İğdeşe, söğütte, çamda, çınarda
Çözülür her seher dili Meramın.

Sükûttur yüreği teselli eden
Sular fışkırkın bir fıskiye den.
Hercaj dallarda aksedip giden
Bir içli türkiüdür yeli Meramın.

Her an dalgalanan yeşil denizdir.
Havası iyidir, saftır, temizdir,
Dağlarda kaybolan gümüş bir ızdır
Kıvrım kıvrım giden yolu Meramın.

Bir bal peteğidir bağlar, bahçeler
Zümrüt ağaçlarda bülbüller çiler,
Asırlık kavaklar gökleri deler
Ağaçları ulu ulu Meramın.

Otlar dağlarında koyun ve kuzu
Soğuktur suları andırır buzu.
Işıl ışıl yanar aldatır gözü
Çemeni ipekten halı Meramın.

Duvarlardan taşan meyve dalları
Bir şemsiye gibi örter yolları.
Çileden çıkartır şen bülbülleri
Elvan elvan açan gülü Mermamın.

FEZÂİ

(*) Meram Konyanın en güzel bir say-
fiye yeridir.

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 40

Yazan : B A R K I N

Öğleye doğru Panibat ovasına geldik. Burası pek mühim ve tarihi bir yerdir. Burada Babur Han 1526'da İbrahim Ludiği, 1556'da Hümayun Han'ın kumandanı Bayram Han Efgan serdarı Himoyu, Ekber Han Şir Şah'ın yeğeni Adil Şahı ve Efgan hükümdarı Ahmet Şah Dürrani 1761'de Hindu Maharatları yenmişti. Nice bin yiğitin kanile sulanmış bir sahra! Biraz durup etrafa baktık ve tarihin dört mühim herbini cereyan ettiği sahayı gözden geçirdik. Bu harpler Hindistan tarihinin dönüm noktaları idi. Hindistanda öğle sıcaklarında sefer yapılmadığından yollar bomboş. Alabildiğine sürüyoruz. Biraz sonra otomobillerin ve kamyonların niçin gece seferlerini tercih ettiklerini pek acı bir surette anladık: Gene yolun dümdüz ve önu açık bir yerinde korkunç bir süratle gidiyorduk, bir de baktım arabada bir hoplama peyda oldu ve biraz sonra ziyadeleşti. Durdum ve tekerleklerle bakmak üzere indim. Bir de ne göreyim zaten kızgın olan asfalt üzerinde büyük süratin hâsıl ettiği delk ü temas ile dış lastikler kızmış ve gevşemiş, iç lastiklerin tazyiki ile yer yer şişmiş ve canın lastikler artık kullanılmaz hale gelmiş. Dört lastik de birden bu hale geldiği cihetle yedeklerim kâfi gelmedi, bozulan lastiklerin en hallicelelerinin atlarına meşin ve eski lastik parçaları koyarak ve tekerleklerdeki tazyiki yarı yarıya azaltarak daha az süratle yola devam ettik. Bu iş bana pahalıya mal olmuştu.

Biraz sonra kuvvetli bir askerî garnizon yeri olan Ambalaya geldik. Her taraf asker. İşittigime göre burada 3 piyade, 2 süvari alayı ve 2 de süvari topçu taburu varmış. Ambalâ bundan başka dört istikamete giden mühim türen yollarının da fittisak noktasıdır. Eksilen benzinimizi tamamlıyarak yola devam ettik. Şimdi Patiala'sya geleceğiz. Patiala meşhur bir racalığın merkezidir. Racalık ufak olmakla beraber Patiala racası çok zengindi: veya Avrupanın büyük şehirlerinde ve sayfiye yerlerinde hesapsız para harcatması dolayısıyla zengin görünür ve böylece meşhur olmuştur. Niste, Mantonda, Pariste, Londrada, Rivierada onun görülmediği zamanlar azdır. Bir defa da Kâbile gelmiş, kralın saray nazırına misafir olmuştu.

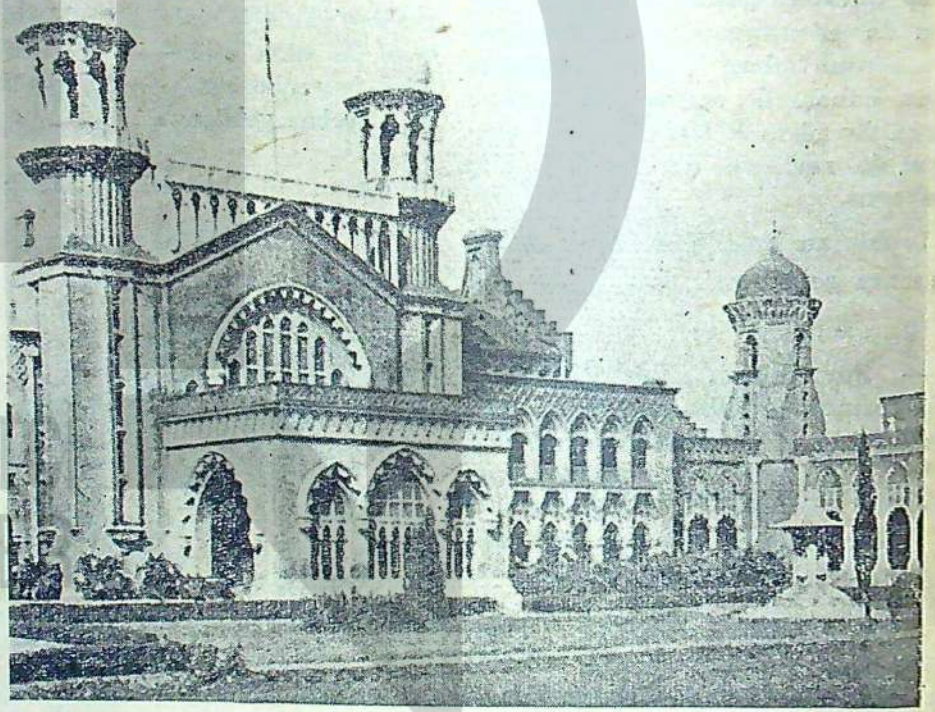
Racanın şatosunu görmek istedim, fakat

cesim bir park içinde imiş ve meskûn olduğu için rasgele gidilip görülemezmiş. Patialanın sokaklarına vardık. Karakteristik bir Hint şehri. Durmadan geçip yolumuza devam ediyoruz. Güneş epeyce battı. Daha Lâhora kadar önümüzde çok yol var.

İkinci vakti Ludhianaya geldik. Burada Türk imparatorluğu zamanında metin bir kale vardı ve mühim bir garnizon merkezi idi. Ne kadar dikkate değer bir hâdisedir ki Türkler zamanında nerede bir kale, garni-

betle Hindistanda Türklerin yaptığı kale şaati hakkında bir kaç söz söylemek istiyorduk.

Türkler, yukarıda da söylediğim kaleleri memleketin en can alacak yerlerde ve gayet metin ve mazbut olarak ederlerdi. Kalelerin inşasında ekseriyamızı taş kullanılmış ve bunun bulunur yerde hiç değilse kalenin kapısı bu taştan yapılmıştır. Alelusul kalelerin etrafında bir hendek bulunur. Kapılar ve bu kapılar gayet süslü yapılmıştır. Öyle ki kale

Lâhorun Adliye sarayı

İngilizler zamanında yapılmıştır. İngilizler Hindistanın belli başlı büyük şehirlerinde hep böyle muhteşem adliye sarayları yaptırmışlar. Bunlar kendileriyle beraber Hindistana giren yeni bir hak telâkkisinin sembelleridir.

zon, müstahkem köprü başı veya askerî bir merkez yapılmışsa bugün İngilizler de ya aynen orada veya onun hemen yakınında bir garnizon veya müstahkem mevki yapmışlardır. Bu hal Türklerin idare ettikleri memleketin bütün hususiyetlerini büyük bir vukuf ve çok yakından görüp tanımış olduklarının bir delilidir. Eski Ludhiana kalenin metin bedenleri hâlâ duruyor. İçeride bir de cami harabesi var. Bu münase-

harp ve korunma işine yarıyan bir yapıda o kadar zarafet ve zevki selim bu merteye gayret ve himmet harcanması zamanı adamların yüksek seviyeleri hakkında bize güzel bir fikir verir. Kalenin süslü yer olan kapının tezeyinatı ekseri kırmızı taş içine oturtulmuş beyaz veya mermerle yapılmış ve çokluk hendesi şekiller kullanılmıştır. Göze görünen yerlerdeki burçlarda ve bunlarda yapılan zarif ve

Laher: Şalimar bahçelerinde bir pavilyon

güsü yerinde tutulmuş tezyinat ile kale bir yapının ağırlığı giderilmiş ve vekarlı süslülük ile manzara gayet güzelleştirilmiştir. Kalenin içinde prensin veya muhafı-ikametini ve hazine ve kıymetli silâhla-muhafazasına mahsus bir de iç kale in-ı kaide idi. Burada kale kumandanı veya ensin devlet işlerini rüyet ettiği bir divan thallî ile bir de hatırlı ve hususi misafir-ını kabul ettiği bir iç divan ve şahsî ikat-ine mahsus hususi daire ve harem dai-i bulunurdu. Kalenin içinde askerlik ha-ın sıkıcı yeknesaklığını hafifletmek için zel meydanlar, bol su temini için birçok alar ve bunlardan çekilen suların depo-diği hazineler görülür. Elhasıl böyle bir her ihtiyacı düşünülmüş bir tesis, başlı-a bir medeniyet eseridir.

PENCAP

Ludhiana'dan biraz sonra büyük Satleğ inin üzerindeki cesim köprüyü geçtik k Pencap arazisindeyiz. Pencap (Beş su) ktir. Hakikaten menbaları Himalaya rının eteklerinde olan beş büyük nehir ali Hindistan ile Efganistanın ortasından i Hindukuş dağlarının Cenup versa-ıki bütün suları toplanarak Hindistanın mühim kıtasından geçer ve Multan şeh- Cenubu garbisindeki Bihavalpur eya- le Hindistana ismini veren İndus veya nehrine dökülür. Pencaptan geçen bu su şunlardır: Satleğ, Beas, Ravi, Çenap, m.

(Arkası var)

Şiir Sayfası

Okurken duyduklarım:

Goethe

Hayat şarkısı

I

«Tanrım, sanat ne uzun,
hayat ne kısa!..»

Wagner

«Sanat ne uzun ömre mukabil!..»
Ohnaz mı hayat insana âdil?
Yârab, niçin olmaz ki bu kabil
Sen gökte bakarken ve görürken?..

II

«Dur, o kadar güzelsin ki...»

Faust

«Dur, gitme hayat sen ne güzelsin!..»
Mor, pembe ufuklarda her akşam.
Cennet gibi her kalpte emelsin
Mor, pembe ufuklarda her akşam.

İçmek seni hep başka dudaktan,
Bakmak sana yahut hep uzaktan,
Yahut ki sıyırmak seni haktan,
Mor, pembe ufuklarda her akşam!..

Bir gizli tebessüm gibisin sen;
Hazzım, kederin sahibisin sen;
Efsane misin sahi misin sen
Mor, pembe ufuklarda her akşam?..

Sensin bana gönümde hidayet
Sensin yine her dilde şikâyet,
Ölmezsin, ölürsem de nihayet
Mor, pembe ufuklarda her akşam.

Bir an ile bin asra bedelsin.
Gayet kısasın : darbı meselsin,
«Dur, gitme hayat sen ne güzelsin!..»
Mor, pembe ufuklarda her akşam.

Hikmet AKBULUT

Ozanlar konuşuyor!

- Üstad Behçet Kemal Çağlara -
Nasıl şöyle geldik ırak ellere,
Hızımızı aldık esen yellerden;
Atlarla geçmiştik «Çamlıbel» lerden,
Köroğlular çıkar içimizden hey!

Şimdi ok yerine mavzer atalım,
Biz Türkler dünyaya caka satalım,
Tasımıza biraz kırmızı katalım,
Cengiz'ler, Timur'lar, Hunlar bizden hey!

Öyle bir saldırış ezana doğru,
Türklük için destan yazana doğru,
Kopuzu uzatıp ozana doğru,
Dolu su içelim Akdeniz'den hey!

Gelin kopuz çalıp ozan olalım,
Türk'ü coşturacak türkü bulalım,
Atları azıcık kıra salalım,
Bak neler doğacak içimizden hey!

Bizdendir Attilâ, Kubilây, Meteler,
Babürler, Mahmutlar... bütün dedeler,
Garba doğru hepsi hicret edeler.
Dünya ilham alsın göçümüzden hey!..

Ali KUBİLÂY

Doğduğum yere

Uzaklarda bir ülke var yashıdır.
O, ülkede haykıracak dil benim.
Yamaçları çiçeklerle süslüdür,
Bahar vakti orda açan gül benim.

Gönlüm gibi akar gider selleri,
Kızlarının kınalıdır elleri,
Ey oradan esen sabah yelleri
Gözlerimden akan yaşı sil benim.

Ey güzel yurt gel bağrıma dol biraz.
O, sevimli bakışınla gül biraz,
Şu derdime sen bir deva bul biraz,
Dinlemiyor feryadımı el benim.

Orda kaldı yuvam, dostum o yerde
Bir zamanlar bende estim o yerde,
Ağladım o yerde, sustum o yerde.
O, cennete bugün yanan kul benim.

Hamdi İŞKLI